

A fenti témára rendezett konferenciát a Budapesti Gazdasági Egyetem és a VERITAS Történetkutató Intézet.

Heidrich Balázs, az egyetem rektora és **Szakály Sándor**, a kutatóintézet főigazgatója köszöntőjükben részben magával a fogalommal foglalkoztak, hogy milyen téves és leegyszerűsített nyugati képzetek társulnak a „kelethez”, részben arra mutattak rá, hogy minden ilyen konferenciának csak akkor van haszna, ha a tudomány eredményei eljutnak a politikai döntéshozókhoz.

Kádár Béla akadémikus, az Antall-kormány minisztere emlékeztetett a közelmúltra, amikor zengett a dal: „...a múltat végkép eltörölni...”, ami azért balgaság, mert a jelen csak a múltból érthető meg. A konferencia témája tárgyalásánál is vissza kell nyúlni az Osztrák-Magyar Monarchia utolsó éveire, mert megbízható gazdasági, statisztikai adatok utoljára akkortól származnak. Ezek kimutatják, hogy az I. világháború kitörése előtt, 1913-ban milliós nagyváros a térségben csak Budapest volt, gazdasági mutatóit illetően csak Csehország érte el a nyugati átlagot, Magyarország 70 százalékban, a balkáni országok pedig 1/3 értékben közelítették meg.

A békeszerződés teljesen átszabta a térséget, a létrejött új államokat rendkívül eltérő, együtt korábban nem élő részekből ragasztották össze, például a kétszeresére növelt Románia iparának 58%-át Erdély adta, amely terület a Magyar Királyság elmaradott részének számított. Nehezítette az új államok helyzetét az is, hogy míg a Monarchia gazdasága nagy birodalomként nagy belső piacot jelentett, az új államoknak semmilyen gyakorlatuk nem volt a nemzetközi porondon. A problémákat gazdasági nacionalizmussal: védővámokkal, a korábbi magyar, német és zsidó gazdasági elit lecserélésével próbálták megoldani. Az eredmény az volt, hogy 1937-re az említett 1913-as színvonalat csak Bulgária haladta meg, Magyarország még tartotta a szintet, a többi visszaesett. 1989-ben pedig a nyugati átlaghoz képest Csehszlovákia 50%-on,

Magyarország 42-43%-on, a balkáni országok 30%-on álltak. Eladósodottságban pedig Magyarország volt az első.

Gulyás László, a Szegedi Tudományegyetem professzora is az 50 milliós „közös piacot” említette a Monarchia előnyeként, amelyben 11 eltérő nemzet eredményes gazdasági együttműködést tudott felmutatni. A szétrobbantásban közrejátszó nemzeti ellentéteknek nem volt gazdasági alapjuk.

Az új országok belső különbségei között Csehszlovákiát hozta fel példának, amelyben egy Škoda-gyári szakmunkás és egy rutén pásztor szakmai képzettségét, életmódját kellett közös nevezőre hozni, s mindezt úgy, hogy a hosszúra növelt terület nyugati és keleti végpontját nem kötötte össze vasút, hiszen előzőleg Csehország Bécshöz, Szlovákia és Kárpátalja Magyarországhoz kapcsolódott a legfontosabb gazdasági eszközt jelentő vasúthálózatával.

A gazdasági problémák úgy erősítették a belső nemzetiségi ellentéteket, hogy a trianoni szerződés engedélyezte az „idegen kézben” lévő tulajdon elvételét. Idegennek számítottak a Monarchia idejében alapított bankok, vállalatok, amelyeknek eredeti székhelye az új országok területén kívülre került, vagy amelyeknek vezetésében az új állampolgársággal nem rendelkezők voltak többségben. A földreform egyértelműen nemzetiségi alapon történt: a felosztott nagybirtokokon létrehozott életképtelen kis- és középbirtokokat csak csehek és szlovákok kapták, s ha nem volt elég helyi lakos, akkor betelepítettek. Jugoszláviában ez a megkülönböztetés odáig vezetett, hogy a Bánságnak Szerbiához csatolt területén az ott élő románok sem kaptak földet, kizárólag a betelepített szerbek.

A védővámok rendszere is érdekes visszasságokat szült, például a csehszlovák-magyar „lisztháború”-t. A Monarchia idején ugyanis alföldi gabonából őrölt liszttel látták el a Felvidék jó részét. Csehszlovákia a 20-as években gabonaszükségletének 50%-át inkább Dél-Amerikából importálta, természetesen jóval drágábban, hogy ne Magyarországról kelljen hozatnia. Az 1918-tól a nagy világgazdasági válságig, 1929-ig tartó időszakot a „bellum omnia contra omnes”, mindenki mindenki ellen folytatott háborúzásnak lehet nevezni ebben a térségben, amelynek eredményeként Közép-Európa egyre jobban lemaradt a világgazdaságtól.

A konferencia második részében az előadók az egyes országok politika- és gazdaságtörténetét elemezték 1918-tól 1990-ig

Írta: Cservenka Judit

2018. április 15. vasárnap, 15:14

Murádin János Kristóf a Sapientia Egyetem Kolozsvári Karáról az 1940 és 1944 között visszacsatolt országrésszel és az Erdélyi Párt gazdaságpolitikájával foglalkozott. Ebben az időszakban a magyar kormányban földművelésügyi miniszteri posztot töltött be báró Bánffy Dániel, akinek sok irányú munkásságát érdemes jobban megismerni, mert nem csak erdélyi szülőföldje ügyeit képviselte (ami érthető lett volna, hiszen Erdély szebb, de szegényebb területei kerültek vissza az anyaországhoz), de nevéhez fűződik például a Sajó csatorna építésének megkezdése is.

Dévavári Zoltán a Veritas munkatársa az Újvidéki Egyetemről kevésbé a gazdasági, mint inkább a politikai folyamatokat ismertette, benne a nagyszerb és a nagyhorvát ideológiával. A konfliktusok már 1918-ban kezdődtek az új délszláv államban, és gyakorlatilag maradt belőlük a szétválás után is napjainkig. Csupán egy adat: 1918 és 1929 között 23 kormányváltás volt Jugoszláviában.

Simon Attila a Fórum Kisebbségkutató Intézetől Mítosz és valóság címmel az 1938-ig fennálló első Csehszlovák Köztársaság belső feszültségeiről szólt. Leszögezte, hogy nem ért egyet a Masarykkal kapcsolatos mítosszal. Más volt a látkép a Hradcsinból, más egy Árva megyei szlovák faluból és más a magyar Csallóközből. Egy dolog nem változott: a húsz év alatt mindvégig Prága volt a központ, de nem volt homogén a politikája.

1920 tavaszáig tartott a diktatúra korszaka, amely rákényszerítette – akár sortűzekkel is – akarátát a magyar, a német és a zsidó népességre, amely a lakosság egyharmadát tette ki.

A 20-as években indult meg a cseh és a német kisebbség közeledése, amely 1929-től ismét változott. Ekkor ugyanis a gazdasági válság rosszabb helyzetbe hozta a Szudéta-vidék zömében német ipari munkásságát, amely ezután kezdett Németország felé tekintgetni. A szlovákok autonómiát akartak, de nem kaptak, mert a cseh politikai vezetés előtt a monarchiabeli Csehország elképzelése élt, csak kibővített területen.

Ami a masaryki demokráciát illeti: valóban többpártrendszer működött, általános választójoggal, arányosan. Nem volt betiltva sem a szélsőbal, sem a szélsőjobb, de kormányváltó ellenzék nem volt, kormányra csak csehszlovák kormánypárti képviselő jutott. Kialakultak a monopóliumok, például az oktatásügyet mindig a szociáldemokraták kapták.

Írta: Cservenka Judit

2018. április 15. vasárnap, 15:14

Az ország legkeletibb és legnyugatibb pontja között nagyobb volt a távolság, mint Prága és London között. Ezt a különbséget csak rendőrállam kezelhette. Az is volt: 50 nagyobb sortűzről van feljegyzés, amelyeket nem az etnikumok, hanem a munkások ellen vetettek be.

Az önkormányzatiság háttérbe szorult: a természetes megyéket feldarabolták, hogy a „nem államalkotó elemek” töredezetten legyenek. Így osztották szét a magyar területeket négy megyébe. Pozsony és Kassa kivételével minden város elvesztette autonómiáját, minden megyei és városi testület vezetőségének 1/3-át felülről nevezték ki. A törvény előtti egyenlőség úgy festett, hogy magyart nem vettek fel állami alkalmazottnak, ha csak nem bizonyította lojalitását, például azzal, hogy gyerekeit szlovák iskolába járatta. Így az állami alkalmazottak között 0,8% volt csupán a magyarok aránya.

A gazdasági nacionalizmussal kapcsolatban Simon Attila megerősítette Gulyás László adatait, kiegészítve egyetlen számmal: Dél-Szlovákia magyar területeire cseh és szlovák vidékekről 3000 családot telepítettek az elkobzott földbirtokokra.

Hogy miért él ma is, még magyarokban is a masaryki demokrácia mítosza? Egyrészt volt valóságalapja a választójog révén. Másrészt a tudatos propaganda jól működött: Beneš titkos pénzügyi alapjaiból vette meg a külföldi sajtó kedvező véleményét. Harmadrészt a megszépítő messzeség sokat segít: Masaryk után Tiso jött és német megszállás, 1945 után a magyarok kitelepítése és 1948-tól a sztálinizmus.

Fotó: Cservenka Judit